VNITŘNÍ TRH: OBECNÉ ZÁSADY

Tento informativní přehled vysvětluje obecné zásady vnitřního trhu, největšího jednotného trhu na světě. Vnitřní trh je oblastí volného pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu. Má významný přínos na budování prosperity, jelikož vytváří pracovní místa, otevírá obchodní příležitosti a prosazuje evropské normy na celém světě. EU se zaměřuje na odstranění všech překážek, které plnému rozvoji jednotného trhu stále brání, tak aby podniky a občané mohli plně využívat jeho výhod. Tento informativní přehled rovněž vysvětluje úlohu Parlamentu na tomto poli.

PRÁVNÍ ZÁKLAD

— Čl. 3 odst. 3 Smlouvy o Evropské unii (SEU), který k vytvoření jednotného trhu dává pověření.

— Čl. 3 odst. 1 písm. b), čl. 4 odst. 2 písm. a), články 26, 27, 114 a 115 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU), které se všechny různých aspektů vnitřního trhu týkají.

CÍLE

Cílem společného trhu (později označovaného jako *jednotný* nebo *vnitřní* trh) vytvořeného Římskou smlouvou v roce 1958 bylo:

— odstranit obchodní překážky mezi členskými státy, a zvýšit tak hospodářskou prosperitu a přispět k vytváření „stále užšího svazku evropských národů“,

— vytvořit vnitřní trh – Jednotný evropský akt přijatý v roce 1986 jej definoval jako „prostor bez vnitřních hranic, v němž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu“,

— zajistit spravedlivou hospodářskou soutěž – Římská smlouva s určitými výjimkami zakázala veškeré činnosti, které brání hospodářské soutěži, omezují ji nebo ji narušují, a svěřila Komisi úlohu tato pravidla prosazovat (viz 2.5.12),

— rozšířit jeho působnost i za hranice EU i na státy Evropského hospodářského prostoru, které nejsou členy EU: Norsko, Island, Lichtenštejnsko.

HLAVNÍ MILNÍKY

A. Společný trh

Hlavního cíle Římské smlouvy, tj. vytvoření společného trhu, bylo dosaženo založením celní unie v roce 1968, zrušením kvót, umožněním volného pohybu občanů a pracovníků a určitou mírou harmonizace v daňové oblasti, neboť roku 1970 došlo k všeobecnému zavedení daně z přidané hodnoty. Volné obchodování se zbožím a službami a svoboda usazování nicméně zůstaly omezeny, neboť veřejné orgány uplatňovaly postupy bránící hospodářské soutěži.

B. Zavedení vnitřního trhu v 80. letech 20. století a Jednotný evropský akt

Počáteční přístup uvedený v Římské smlouvě a spočívající v podrobné harmonizaci právních předpisů a potřeba jednomyslnosti v Radě byly považovány za překážky pokroku. To se změnilo díky klíčovým rozsudkům Soudního dvora EU v 70. letech 20. století. Ve věci Dassonville (věc 8/74) Soudní dvůr rozšířil rozsah toho, co je třeba považovat za opatření omezující obchod na společném trhu. Ve věci Cassis de Dijon (věc 120/78) Soudní dvůr zavedl zásadu vzájemného uznávání výrobků zákonně vyráběných a uváděných na trh v EU. Na základě těchto rozsudků se oživila diskuse o obchodování uvnitř Společenství a Evropské hospodářské společenství se nasměrovalo k provádění vnitřního trhu.

Jednotný evropský akt vstoupil v platnost 1. července 1987. Tato smlouva zdokonalila mechanismus rozhodování v otázkách vnitřního trhu. Zavedla totiž hlasování kvalifikovanou většinou u témat, jako jsou společné celní sazebníky, volný pohyb služeb, volný pohyb kapitálu a sbližování vnitrostátních právních předpisů. Do roku 1992 bylo přijato více než 90 % legislativních aktů uvedených v bílé knize Komise Radě z roku 1985 určené Radě a nazvané „Dokončení vnitřního trhu“, a to především na základě hlasování kvalifikovanou většinou. Jednotný trh vznikl v roce 1993.

C. Evropský hospodářský prostor

Dohoda o Evropském hospodářském prostoru (EHP) vstoupila v platnost dne 1. ledna 1994 a přivedla na vnitřní trh EU tři ze čtyř členů Evropského sdružení volného obchodu (ESVO) – Island, Norsko a Lichtenštejnsko. Podle této dohody se pravidla zemí EHP týkající se vnitřního trhu uvedly v soulad s pravidly EU, aby tyto země mohly obchodovat za stejných podmínek jako členské státy EU (viz 5.5.3).

Čtvrtý člen ESVO, Švýcarsko, není členem EHP, ale spolupracuje s vnitřním trhem EU prostřednictvím rozsáhlého souboru dvoustranných dohod.

D. Sdílenou odpovědností k dotvoření vnitřního trhu: 2003–2010

Vnitřní trh výrazně přispívá k prosperitě a integraci hospodářství EU. Strategie pro vnitřní trh na období od roku 2003 do roku 2010 měla usnadnit volný pohyb zboží, integrovat trhy se službami, omezit dopad daňových překážek a zjednodušit právní prostředí. Podstatného pokroku bylo dosaženo umožněním volného pohybu služeb v oblasti dopravy, telekomunikací, elektřiny, plynu a poštovních služeb.

E. Nové úsilí: nová strategie pro jednotný trh a strategie pro digitální trh

Po finanční a hospodářské krizi, která začala v roce 2008, bylo zřejmé, že je třeba dát projekt jednotného trhu znovu do pohybu, aby se posílila důvěra a stimuloval hospodářský růst. Za tímto účelem a v návaznosti na zprávu Maria Montiho zveřejněnou v roce 2010 předložila Komise řadu opatření na podporu hospodářství EU a vytváření pracovních míst. Do středu ambicióznější politiky jednotného trhu přitom staví veřejnost, spotřebitele a malé a střední podniky.

V květnu roku 2015 Komise přijala strategii pro jednotný digitální trh, která obsahovala intenzivní legislativní program v oblasti budování evropské digitální ekonomiky. V Agendě pro Evropu na období 2019–2024 se zdokonalení jednotného digitálního trhu stalo pevnou součástí pracovních pokynů Komise. K této zásadě se Komise přihlásila i ve sdělení z února 2020 nazvaném „Utváření digitální budoucnosti Evropy“,

F. Vnitřní trh reaguje na pandemii COVID-19 a vojenskou agresi Ruska vůči Ukrajině

V průběhu pandemie COVID-19 Komise ve svém sdělení nazvaném „Chvíle pro Evropu: náprava škod a příprava na příští generaci“ zdůraznila, že pro budoucí hospodářské oživení EU bude hrát klíčovou úlohu digitalizace jednotného trhu.

V dubnu 2021 přijaly orgány EU nařízení (EU) 2021/690, čímž zřídily program pro jednotný trh, což je program financování EU (v hodnotě 4,2 miliardy EUR na období 2021–2027) na podporu oživení Evropy po pandemii COVID-19.

Akt pro odolnost a mimořádné situace na vnitřním trhu (nařízení (EU) 2024/2747) dále v reakci na krizi COVID-19 a útočnou válku Ruska proti Ukrajině zavedl komplexní systém připravenosti a reakce na krize v rámci jednotného trhu.

G. V roce 2023 si připomínáme 30. výročí vzniku jednotného trhu: nový impuls

V březnu 2023 zveřejnila Komise sdělení nazvané „30 let jednotného trhu“, v němž navrhuje prohloubit integraci řešením překážek v klíčových odvětvích, jako jsou služby, kapitál, energetika, digitální technologie a data.

Dvě významné analýzy z roku 2024, které si vyžádali vedoucí představitelé EU a které byly předloženy ve zprávě Enrica Letty a ve zprávě Maria Draghiho, shodně poukázaly na to, že jednotný trh je i nadále velmi roztříštěný. Oba označili za prioritní oblasti pro prohloubení jednotného trhu finance, energetiku, inovace, telekomunikace, obranu a vesmír.

H. Strategie pro jednotný trh a zjednodušení

Na základě svého sdělení nazvaného „Kompas konkurenceschopnosti pro EU“ předložila Komise v květnu 2025 novou strategii pro jednotný trh s cílem odstranit překážky, které dotvoření jednotného trhu brání. V této strategii se uvádí, co Komise považuje za „deset nejškodlivějších překážek“, přičemž se zaměřuje zejména na trh se službami, malé a střední podniky a na digitalizaci, jakož i na prosazování pravidel jednotného trhu. Tuto strategii doplnil balíček zjednodušujících opatření – jeden z řady souhrnných balíčků zjednodušujících opatření přijatých Komisí –, jehož cílem je zjednodušit pravidla a snížit byrokracii pro podniky.

I. Jedna Evropa, jeden trh

V návaznosti na strategii pro jednotný trh zahájili vedoucí představitelé EU v březnu 2026 agendu „Jedna Evropa, jeden trh“, která má být dokončena do konce roku 2027. V tomto programu se stanoví soubor konkrétních opatření, která mají posílit evropskou konkurenceschopnost, zvýšit strategickou autonomii a ekonomickou bezpečnost EU a současně udržet prosperitu Evropy a její sociální model.

ÚLOHA EVROPSKÉHO PARLAMENTU

Většina právních předpisů týkajících se vnitřního trhu EU se přijímá řádným legislativním postupem (článek 114 SFEU), kdy Evropský parlament a Rada Evropské unie projednávají a společně přijímají právní předpisy na základě návrhu Evropské komise.

Evropský parlament byl hybnou silou procesu, který k rozvoji vnitřního trhu vedl. Konkrétně se ve svém usnesení z roku 1997 postavil za myšlenku přeměnit vnitřní trh do roku 2002 v plně integrovaný jednotný trh. V několika usneseních přijatých v roce 2006 Parlament podpořil myšlenku, že vnitřní trh by měl představovat společný rámec a referenční bod pro mnohá politická opatření EU.

Parlament rovněž hrál aktivní úlohu v oživení vnitřního trhu, když přijal své usnesení v roce 2010 o vytvoření jednotného trhu pro spotřebitele a občany a svá usnesení v souvislosti s Aktem o jednotném trhu v roce 2011: „Správa a partnerství na jednotném trhu", „Jednotný trh pro Evropany"a „Jednotný trh pro podniky a růst".

Parlament je aktivní, i pokud jde o správu jednotného trhu. V roce 2013 přijal usnesení s doporučeními Komisi týkajícími se správy jednotného trhu, v němž vyzval, aby byl cyklus správy jednotného trhu považován za zvláštní pilíř evropského semestru. V roce 2014 přijal usnesení o správě jednotného trhu v rámci evropského semestru 2014, a v roce 2016 usnesení nazvané „Cesta k lepší regulaci jednotného trhu".

Pro občany a podniky EU, zejména pokud se nacházejí v jiném členském státě, než je jejich vlastní, je často obtížné platným pravidlům porozumět. Parlament důrazně prosazoval přijetí „jednotné digitální brány" (nařízení (EU) 2018/1724), jejímž cílem bylo poskytnout online přístup k informacím a asistenčním službám, které by občané a podniky EU mohli potřebovat v jiné zemi EU. Důraz rovněž kladl na zlepšení sítě SOLVIT, celounijní služby nabízející řešení potíží týkajících se unijních práv.

Pandemie COVID-19 výrazně ovlivnila volný pohyb zboží na vnitřním trhu, což potvrdila studie z roku 2021 o dopadu onemocnění COVID-19 na vnitřní trh. Parlament včas reagoval usnesením o koordinovaných opatřeních EU v boji proti pandemii COVID-19 a jejím následkům. V něm se společně s Radou zasadil o zřízení Nástroje pro oživení a odolnost. Kromě toho v roce 2023 schválil akt pro odolnost a mimořádné situace na vnitřním trhu v usnesení o návrhu nařízení, kterým se zřizuje nástroj pro mimořádné situace na jednotném trhu.

V lednu 2023 Parlament přijal usnesení o 30. výročí jednotného trhu. V tomto usnesení Parlament zdůraznil význam jednotného trhu jako hnací síly evropské integrace a páteře jejího hospodářství a vyzval k přijetí nového závazku pracovat na jeho dalším posílení v oblastech, jako jsou služby, energetika, telekomunikace a jednotný digitální trh.

V zájmu podpory silnějšího jednotného trhu přijal Parlament v září 2025 usnesení o zjednodušení pravidel pro posílení jednotného trhu EU, v němž naléhavě vyzval Komisi, aby zajistila, že žádné úsilí o zjednodušení neohrozí sociální a environmentální normy a normy na ochranu spotřebitele. Parlament rovněž vyzval k tomu, aby se zabránilo roztříštěnému provádění a aby byla důsledněji prosazována pravidla jednotného trhu.

Volný pohyb služeb je oblastí s velkým potenciálem pokroku. Studie zveřejněná v září 2025 s názvem „Konkurenceschopnost jednotného trhu: podpora přeshraničního obchodu se službami" odhalila, že ačkoli obchodu mezi zeměmi EU brání mnohem méně omezení než obchodu se zeměmi mimo EU, situace se v posledních deseti letech výrazně nezlepšila. Stále je třeba vynaložit úsilí, pokud jde o správní postupy a odstranění překážek hospodářské soutěže.

Studie o dozoru nad trhem pro účinnou ochranu spotřebitele v EU, jejíž vypracování si vyžádal parlamentní Výbor pro vnitřní trh a ochranu spotřebitelů a která byla zveřejněna v říjnu 2023, zdůraznila, že klíčovou úlohu při zajišťování toho, aby výrobky splňovaly zdravotní, bezpečnostní a environmentální normy, hrají orgány dozoru nad trhem. Poskytla rovněž klíčová doporučení k odstranění nedostatků, které se v oblasti dozoru nad trhem objevují, a k zajištění jednotné ochrany spotřebitele.

Studie z roku 2026 mapující mezery ve financování v oblasti dozoru nad trhem a vymáhání práva celními orgány upozornila na rostoucí pracovní zátěž orgánů, zejména kvůli nárůstu elektronického obchodu. Poukázala také na to, že tato situace často vede k nedostatečnému prosazování právních předpisů. Jako nejvhodnější způsob řešení této situace v ní byla navržena kombinace vnitrostátního financování, posílených investic EU a doplňkových finančních nástrojů.

Tento dokument zpracovala tematická sekce Evropského parlamentu pro hospodářství a růst. Další informace k tomuto tématu naleznete na internetových stránkách parlamentního Výboru pro vnitřní trh a ochranu spotřebitelů.

Costanza Pierdonati
03/2026